

Життя коротке, мистецтво вічне ¹

Знову ми з вами, шановні віртуальні мандрівники, зустрічаємось на вулицях нашого міста, щоб пізнати його історію та помилуватися його красою.

Сьогоднішню «прогулянку» ми розпочнемо від Львівської площі, обравши за відправну точку Будинок художника.

Вибір цей не випадковий – на невеличкому, як на міські масштаби, «п'ятачку» розташувалися і сам Будинок художника, і кілька крамниць, де продають товари для майстрів живопису, графіки та скульптури. А поряд – «героїня» нашої розповіді – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури.

¹ Перефразування вислову «Ars longa, vita brevis est», що його приписують Гіпократу.

У літописі під 1121 роком згадується територія київського передмістя – Копирів кінець. Саме тут у 70-х роках XI століття, за князювання Святослава «Хороброго», було засновано Новий двір – княжу резиденцію, а, можливо, і монастир святого Симеона.

Князь Святослав «Хоробрий»

А вже з XVIII ст. Вознесенський узвіз був добре відомий киянам завдяки розташованій на ньому Вознесенській церкві.

У глибині її двору містилася будівля семінарії.

Споруду семінарії звели на зламі століть за проектом, у якому поєдналися строгість і натхнення, ніби передчуття того, що саме в цих стінах оселиться мистецтво.

Автором початкового проєкту став київський архітектор академік Володимир Ніколаєв.

Володимир Ніколаєв

Згодом проєкт доопрацював архітектор Є. Морозов, а будівництво здійснювалося під керівництвом київського архітектора Є. Єрмакова.

Е. Ф. Ермаковъ.

Є. Єрмаков

Велична споруда, зведена спеціально для Київської семінарії, і сьогодні вважається одним з найкращих зразків цегляної архітектури Києва кінця XIX – початку XX ст.

У часи економічної та соціальної нестабільності, на тлі початку громадянської війни й втрати певних моральних орієнтирів, семінарія припинила своє існування.

Невдовзі будівлю зайняли солдати – тут розмістили казарми корпусу Українських січових стрільців під командуванням Євгена Коновальця та Андрія Мельника.

Євген Коновалець

Андрій Мельник

Приймімо як даність той факт, що саме тиша і пам'ять стін старої семінарії сприяли тому, що вже понад сто років Українська академія мистецтв, змінюючи свої назви – Академія мистецтв у Києві, Київський інститут пластичних мистецтв, Київський інститут пролетарської художньої культури, Всеукраїнський художній інститут, Київський державний художній інститут, розширюючи свої можливості й факультети, утверджуючи авторитет у світовому мистецькому просторі як Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури була, є і залишається найстарішим в Україні мистецьким закладом з багатoproфільною структурою та академічним спрямуванням.

1917 рік...

У місті безперервно відбуваються конференції політичних партій, заплутано й болісно вирішується питання миру чи перемир'я. Країну охопила анархія, економіка в руїнах. І саме в цей неспокійний момент урочисто відкрилася Українська академія мистецтв.

Тоді чимало майбутніх учнів Академії входили до складу різних політичних партій або займали сумнівно-почесні посади «діячів» і «вождів» революційної доби.

Будьмо відвертими: Академію мистецтв було засновано і вона почала діяти саме тоді, коли суспільство, захоплене політикою, не виявило до цієї події навіть найменшої зацікавленості.

І трохи історії.

У 1917 році, з ініціативи генерального секретаря Міністерства освіти Української Народної Республіки Івана Стешенка, було створено Установчу комісію на чолі з Григорієм Павлуцьким, яка ухвалила рішення про заснування Української академії мистецтв.

Іван Стешенко

Григорій Павлуцький

У листопаді того ж року Центральна Рада одностайно затвердила Статут Академії, а згодом відбулося її урочисте відкриття – у стінах самої Центральної Ради.

Це був початок великої мистецької історії.

Почесними гостями на урочистому відкритті стали засновники Української академії мистецтв: Михайло Грушевський як голова Центральної Ради, Іван Стешенко, Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Михайло Бойчук, Абрам Маневич, Олександр Мурашко, Федір Кричевський, Микола Бурачек.

Було ухвалено рішення, що Академією керуватиме Рада Академії, до складу якої ввійшли Дмитро Антонович, Павло Зайцев, а Данило Щербаківський був призначений ученим секретарем.

Першим ректором Академії став Федір Кричевський, а професорський склад склали видатні митці Михайло Бойчук, Микола Бурачек, Василь і Федір Кричевські, Абрам Маневич, Олександр Мурашко, Михайло Жук та Георгій Нарбут.

Федір Кричевський

У 1919 році Академія отримала статус державного закладу, а в 1924 році, після реорганізації, новостворений Київський художній інститут розмістили в будівлі колишньої Київської семінарії.

Саме тут, де колись лунали псалми й тремтіло світло лампад, зазвучали пензлі та різці майбутніх творців України.

Творчість талановитих випускників Академії – Олександра Павленка, Івана Падалки, Миколи Рокицького, Олени Сахновської, Василя Седляра, Сергія Григор'єва, Костянтина Єлеви, Володимира Заболотного, Віктора Костецького, Григорія Меліхова, Федора Нірода, Олександра Пащенко, Тетяни Яблонської, Петра Білецького, Василя Бородая, Максима Вронського, Тетяни Голембієвської, Віктора Гуріна, Олександра Данченка, Василя Забашти, Олександра Ковалева, Олександра Лопухова, Олександра Олійника, Анатолія Пламеницького, Михайла Попова, Віктора Пузиркова, Івана Селіванова, Миколи Стороженка, Михайла Хмелька, Василя Чебанника, Віктора Чеканюка, Володимира Чепелика, Володимира Шаталіна, Володимира Шості, Георгія Якутовича – стала справжнім надбанням української національної культури.

Сама Академія та її керівництво, у вирі історичних подій і змін, переживши негаразди та злети, як, утім, і вся країна, зуміли зберегти й примножити творчу енергію професорського складу і студентів, утіливши все це в справжній національний мистецький процес.

За волею влади змінювалися назви Академії, її викладацький склад, напрями навчання, відкривалися нові факультети. Але всі ці довгі десятиліття Академія незмінно залишалася осередком, де працювали, навчалися й відстоювали своє право на особисту творчість художники-традиціоналісти та митці-новатори.

І саме завдяки тій неповторній атмосфері, що панувала в цьому справжньому «храмі мистецтва», найкращі з найкращих створили «золотий фонд» українського образотворчого мистецтва цілого століття.

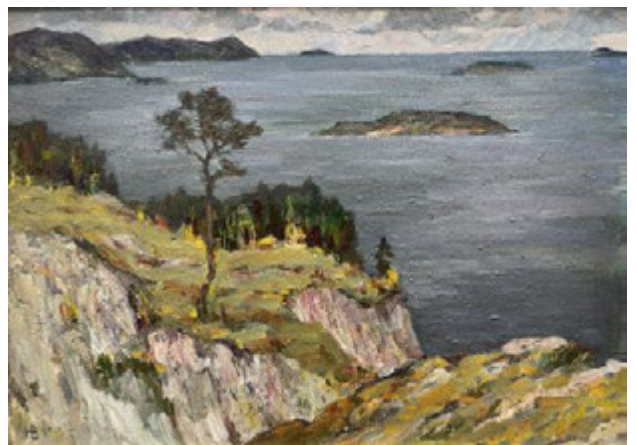
У межах нашої «прогулянки» ми не маємо змоги розповісти про всі видатні постаті Академії – їхні імена складають історію мистецтва. Тож зупинимося лише на деяких із них – тих, хто своїм талантом і працею став частиною справжнього «золотого фонду» нашої культури.

І розпочнемо цю частину нашої мандрівки з постаті одного із засновників і першого ректора Української академії образотворчого мистецтва – **Федора Кричевського** – українського педагога і художника-живописця, професора Київського художнього інституту, заслуженого діяча мистецтв.

Талант майбутнього живописця проявився дуже рано: ще з дитячих років Федір Кричевський ліпив із глини та хліба, багато малював вугіллям, чудово вишивав. Його сучасники не раз дивувалися глибині знань митця про українські ремесла. Федір Григорович не лише досконало знав орнаменти різних регіонів України, а й сам створював нові, утілюючи їх у власних вишивках.

Федір Кричевський – митець, котрий жив народним духом. Він глибоко любив і був відданий народній культурі, усе своє життя прищеплював цю любов і відданість своїм учням.

Яскравим прикладом цього стала діяльність своєї «академії» у невеликій сільській хаті в Шишаках, що на Полтавщині.

Саме там молоді студенти з натхненням працювали під час практики, використовуючи величезну колекцію предметів народного мистецтва, зібрану їхнім педагогом. Ці предмети – кераміка, вишиванки, ікони, килими – ставали зразками для майбутніх натюрмортів і джерелом творчого натхнення.

Завершивши адміністративну діяльність, Федір Кричевський повністю зосередився на педагогічній роботі.

За сімнадцять років керівництва творчою майстернею він підготував і випустив багатьох відомих художників, серед яких – Петро Сльота, Тетяна Яблонська, Олександр Фільберт.

Після Другої світової війни митець жив в Ірпені під Києвом, де 1947 року і пішов із життя.

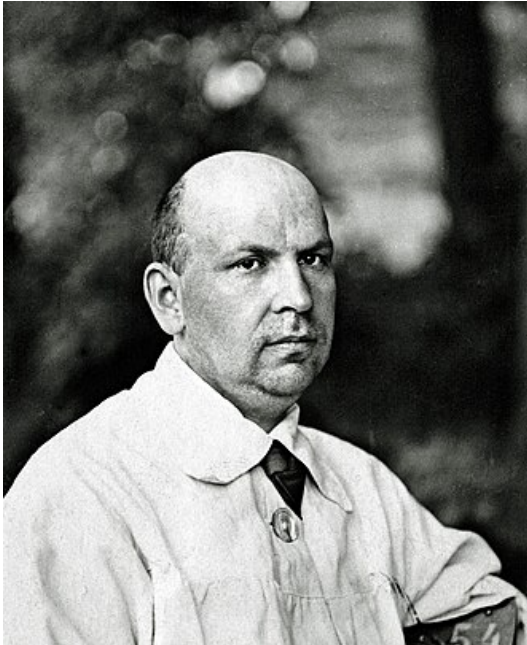
Український художник-портретист, педагог і громадський діяч, член Спілки художників, передвижник **Олександр Олександрович Мурашко** (Крачковський) – майстер, що посів помітне місце в українському мистецтві початку ХХ ст. Він стояв біля витоків створення Української академії мистецтв, був одним із засновників Товариства київських художників і виконував обов'язки ректора Академії. Для О. Мурашка характерною була глибока повага до національних звичаїв і військових доблестей запорозького козацтва. Саме цим почуттям – шаную до минулого, гордістю за народ і його історію, попри драматичний сюжет, – пронизана його знаменита робота «Похорон кошового».

А у своїх жанрових полотнах митець розкриває український побут, уміло поєднуючи радість селянського життя з глибокими роздумами про його труднощі.

«Нарбут – талант величезний, просто неосяжний... Я вважаю його найвидатнішим, найбільшим серед (плеяди) графіків», – писав Іван Білібін.

Георгій Нарбут

Саме такими словами сучасники характеризували **Георгія Нарбута** – ілюстратора, художника-графіка, одного із засновників і ректора Української академії мистецтв, а також автора перших українських державних знаків – банкнот і поштових марок.

Георгій Нарбут – майстер ліній і символів, він увійшов в історію українського мистецтва як художник-графік, ім'я якого нерозривно пов'язане зі становленням національної візуальної мови. Його роботи – передусім точність ліній, досконалість композиції та глибина символічного значення кожного зображення.

Ще в юності Г. Нарбут проявив надзвичайну любов до книжкової графіки. Вирізаючи власні «витинанки», він не просто розвивав руку, а й освоював логіку композиції та гармонію форми. Навчання в Глухівській гімназії заглибило інтерес до геральдики, а любов до українських народних символів стала постійною рисою його творчості.

В Академії Нарбут був не лише викладачем, а й творцем нової школи графіки. Він створював ілюстрації, які поєднували декоративність і строгість ліній, зберігаючи при цьому емоційний та культурний контекст. Саме завдяки таким майстрам, як Г. Нарбут, українська графіка початку ХХ ст. здобула неповторний почерк – сучасний і водночас глибоко національний.

Особливе місце в його творчості займали державні символи: перші українські банкноти та поштові марки, створені Нарбутом, стали не лише дизайнерськими об'єктами, а й візуальними носіями національної ідеї. У його

лініях відчувався шанобливий зв'язок з історією, традиціями та народною пам'яттю.

Георгій Нарбут був людиною своєї епохи, її мислителем і художником, який зміг поєднати академічну строгість та національне самоусвідомлення. Його внесок у становлення Української академії мистецтв та розвиток української графіки залишається фундаментальним, а його роботи продовжують надихати нові покоління художників і дизайнерів.

У березні 1917 року Георгій Іванович Нарбут приїхав до Києва, а восени того ж року став професором графіки новоствореної Української академії мистецтв, а згодом – її ректором.

Коли за ініціативою гетьмана України Павла Скоропадського було створено Експедицію заготівлі державних паперів, Григорію Нарбуту запропонували очолити її. Георгій Іванович виховав цілу плеяду учнів і послідовників: М. Кирнарський, П. Ковжун, Л. Хижинський, Р. Лисовський, І. Мозолевський, А. Могилевський, Л. Лозовський, А. Середа, Д. Нарбут, С. Пожарський.

У спадщині великого графіка – ескізи військових мундирів армії України, оформлення упаковок та етикеток для українських товарів, українські банкноти, листівки та поштові марки, грамоти, а також проєкт гральних карт у стилі козацької парсуни XVII–XVIII ст. Особливе значення має ескіз, створений Г. Нарбутом, що поєднує художню цінність та історичну вагу, – ескіз малої Державної печатки, на щиті якої, увінчаному тризубом Святого Володимира, зображений козак з мушкетом. Проте герб так і не було затверджено через зміну влади в Україні.

«Мистецтво – це нескінченний ритм, а художник – його чутливий резонатор». Ця цитата з рукописів *Олександра Богомазова* – українського художника, видатного представника та теоретика українського художнього авангарду – найповніше й найточніше характеризує нашого «українського Пікассо» і як митця, і як людину.

Лише справжній художник здатний бачити світ та, головне, те, чого бракує світові, щоб стати картиною. А головне завдання художника – заповнити незавершеність світу через своє мистецтво.

Олександр Костянтинович органічно поєднував творчу роботу та викладацьку діяльність у Київському інституті пластичних мистецтв на педагогічному та живописному факультетах із керівництвом відділу художньої освіти у Всеукраїнському комітеті образотворчого мистецтва.

Він був одним з авторів реформи художньої освіти на всіх рівнях у нашій країні.

У далекому 1954 році знаменитий Пабло Пікассо вигукнув, побувавши на виставці в Парижі та побачивши роботи *Катерини Білокур*: «Якби у нас була художниця такого рівня майстерності, ми б змусили заговорити про неї весь світ!»

Катерина Василівна – художниця-самоучка, майстриня народного декоративного живопису, удостоєна звання «Народний художник України». Її творчість відносять до «наївного» мистецтва. Усі унікальні роботи К. Білокур наповнені яскравими квітковими фантазіями.

Шлях становлення та визнання Катерини Білокур був непростим, але вже в 1940 році в Полтавському будинку народної творчості відбулася її персональна виставка, яка тоді складалася лише з 11 картин. Виставка мала величезний успіх.

У 1944 році, з метою придбання у Катерини Василівни низки полотен, її рідне село Богданівку на Полтавщині відвідав директор Державного музею українського народного декоративного мистецтва Василь Нагай. Завдяки цьому візиту Музей зберігає найкращу колекцію робіт Білокур, а Ольга Бінчук, Тамара Ганжа та Анна Самарська стали гідними продовжувачками творчої справи своєї вчительки.

Тетяна Нилівна Яблонська – українська художниця-живописець, графік, педагог, академік, Народний художник України, лауреат численних премій, Герой України.

Про цю людину можна з упевненістю сказати, що ні слава, ні офіційне визнання не вплинули на її творчу натуру. Яскраве підтвердження цьому – більше 30 персональних виставок у найбільших містах Європи.

Протягом нашої неспішної прогулянки ми ознайомилися з історією нашої художньої Академії, з деякими видатними постатями, так чи інакше пов'язаними з Академією, з їхніми роботами.

А тепер ми підійшли до мети нашої прогулянки – Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури.

На невеликому підвищенні, біля самого входу в Академію, встановлено пам'ятник художникам, репресованим у часи більшовицького терору. Зупинімося на мить і віддаймо шану тим, хто вже ніколи не зможе втілити на полотні, дереві чи металі свої мрії...

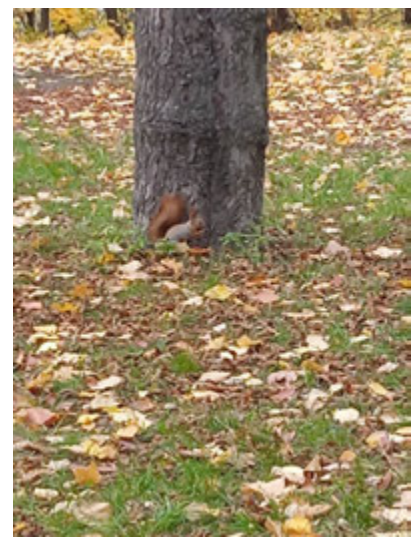
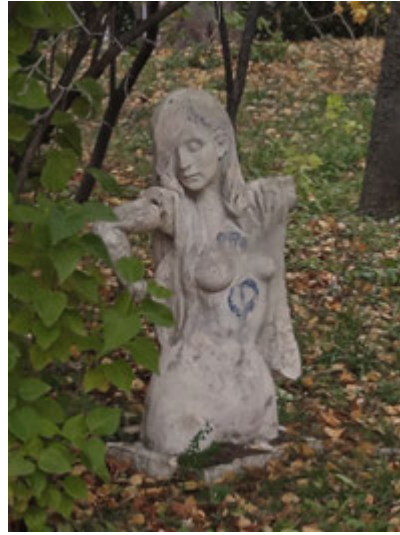
Давайте разом пройдемо на територію Академії.

Тут усе насичене осінньою умиротвореністю, а на затишних лавочках сидять студенти, де тихо, а де й емоційно діляться своїми планами. Тут можна «зустрітися» з роботами і слухачів, і викладачів, насолодитися цією неповторною тишею та спілкуванням із природою посеред мегаполіса.

А після відвідування Академії ми, як завжди, зйдемо до розташованого неподалік кафе, де за філіжанкою кави та свіжою випічкою поділимося своїми враженнями, а потім, дружно усміхаючись один одному, скажемо: «До нових зустрічей на вулицях нашого великого міста».

Джерела

URL: <https://captain.kiev.ua/excursions/secretsoftheacademyofarts>.

URL: <http://142.93.225.226/voznescensky/index.html>.

URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/ru/Sci/Kyiv/1958Karger/Vol2/12-Early13C/VoznesenRuins.html>.

URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/ru/Sci/Kyiv/1958Karger/Vol2/12-Early13C/VoznesenRuins.html>.

URL: https://tut-kiev.com/ru/naiia__4020.html.

URL: http://history.org.ua/LiberUA/MatZvidKrym_2015/MatZvidKrym_2015.pdf.

URL: <https://life.nv.ua/art/sem-osnovatelej-ukrainskoj-akademii-iskusstv-2393396.html>.

URL: <https://diaz.kyiv.ua/objects/naczionalna-akademiya-obrazotvorchogo-mystecztva-i-arhitektury-budynok-z-monetoyu/>.

Володимир Мещеряков

*провідний науковий
співробітник сектору освітньої роботи
Музею історії Десятинної церкви*

Тетяна Мещерякова

*провідна лекторка сектору освітньої роботи
Музею історії Десятинної церкви*